

Hälsningsord vid Finska Vetenskaps-Societetens årshögtid den 29 april 2010

av

ordförande, professor PEKKA PYYKKÖ

Ärade hedersmedlemmar, bästa pristagare, hyvät palkinnonsaajat, våra utländska och inhemska gäster, mina damer och herrar, hyvät naiset ja herrat!

För det första vill jag tacka Societeten för förtroendet och min företrädare Leif Andersson för hans insatser Societeten till fromma. Jag kunde mycket väl kunna upprepa hans tal och ställningstaganden. Låt oss dock denna gång fördjupa oss i vetenskapsakademiernas historia, roll och uppgifter. Varför existerar akademier och lärda samfund, hur kom de till, vad gör de och hur kan vi bäst förvalta vårt pund?

Det sägs ofta att britternas Royal Society, närmare sagt "Royal Society of London for the Improvement of Natural Knowledge", grundad 1660, skulle vara Världens äldsta vetenskapsakademi. Den franska Académie des Sciences grundades sex år senare av Louis XIV, på förslag av Colbert. Ett intressant fall är den tyska nuvarande Deutsche Akademie der Wissenschaften, omdöpt 2007 under undervisningsminister Annette Schavans tid. Den hette tidigare Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina och grundades redan 1652 men Leopold I kom med i bilden

först 1677. Lyckligtvis behöver vi inte ta ställning till denna prioritetstvist. Ytterligare bör vi komma ihåg den italienska Accademia Nazionale dei Lincei, grundad som en spontan sammanslutning redan 1603, med Galileo Galilei som en tidig medlem. För att ännu nämna en femte utländsk akademi, Förenta Staternas National Academy of Sciences så grundades den 1863 under skydd av Abraham Lincoln. Mot denna bakgrund ter sig FVS' grundande 1838 respektabel men relativt ung. Som skyddare hade vi från första början dåvarande tsarevitj, senare Alexander II. Han var då 20 år gammal, född den 29 april 1818.

Det här tar mig till den följanden punkten, den märkvärdiga symbiosen mellan den högsta politiska makten och den högsta vetenskapliga – inte makten men auktoriteten som alla våra ledamöter och utländska motsvarigheter besitter som individer. Vetenskapliga sanningar kan inte utplånas. De kan visserligen bli specialfall av senare, ännu bredare lagar. Det här är den hårda kärnan av vårt yrke och vår roll i samhället. Då förstår man bättre att den högsta politiska auktoriteten så ofta har velat framstå som välvillig skyddare av just vetenskapen. Att grunda ett universitet eller en akademi som har en ekologisk nisch och kan överleva är en av de mest bestående saker de kan göra. Här i Finland tackar vi fortfarande drottning Kristina och tsar Alexander I för vårt första universitet och dess relativa välstånd. Konstigt nog kan jag inte tänka på någon undervisningsminister i republiken Finland som värdig efterträdare, fast de sittande påstår sig ha ambitionen kvar.

Tiede on instituutiona samanaikaisesti tasa-arvoinen ja elitistinen, ehkä suuremman määrin kuin mikään muu instituutio, huippu-urheilua lukuunottamatta. Me emme kysy mistä kolleegamme tulevat, miltä he näyttävät, mitä kieltä he puhuvat jne. Kysymme, onko heillä jotain sanottavaa. Tämä on erityisesti huomattava nyt, hetkellä, jolloin Amerikka, Eurooppa, Japani ja muut kehittyneet maat toki säilyttävät asemansa mutta Aasia nousee. Olen itse lähdössä ensi syksynä Pekingin Tsinghua-yliopiston vieraaksi. Kerron myöhemmin, mitä olen oppinut.

Paavo Haavikko kirjoitti kirjasessaan ”Puhua, vastata, opettaa”: ”Demokratian aika oli kauan ikäänkuin tullakseen ja sitten se maailmassa näytti pidätellen häipyvän.” Tässä mielessä pyrkimys korkeaan laatuun on tieteellisessä elämässä oleellinen.

Seuraavaksi korostaisin kotimaisten kielten merkitystä ja arvoa. Mikään ulkoinen tekijä ei suomen eikä ruotsin asemaa maassamme uhkaa niin kauan kuin suomalaiset itse niihin uskovat. Oli ehkä pitkällä tähtäimellä onnellista, että kummallekin kansalliskielelle muodostui oma tieteellinen yhteisönsä, yhtäältä Suomalainen Tiedakatemia ja toisaalta kaksikielinen Finska Vetenskaps-Societeten – Suomen Tiedeseura, jossa ruotsin kielen asema on riittävän vahva. Henkilökohtaisesti olen aina pitänyt tarpeellisena, että Seuraan valittavat suomenkieliset ovat niin korkeatasoisia, että Seuraa kohtaava kunnia on suurempi kuin asianomaista yksilöä kohtaava kunnia.

Mitä tulee kansalliskieltemme asemaan yliopistoyhteisössä katson, että ainakin perusopetus alemmalle kandidaattitasolle asti tulisi säilyttää periaatteessa suomen-

tai ruotsinkielisenä. Samoin tarvitsemme jatkuvaa kotimaisen terminologian kehittämistä ja jokapäiväistä käyttöä. Tiedän sekä lääkärien että kemistien tehneen määrätietoista sanastotyötä. Yksi kysymys on, tulisiko luontevan mutta väljästi normitetun suomen puhekielen kehittämiseksi tehdä jotain? Asia on erityisen ajan-kohtainen maahanmuuttajien kohdalla.

Det har sagts åt oss att vi bör internationalisera oss mera. I vår forskningsgrupp har vi internationaliserat oss till bristningsgränsen med över hälften av medarbetarna från utlandet och i ett skede åtta språk vilka dagligen odlades på Svenska kemen vid HU. Allt detta har varit till stor nytta. Gästernas och invandrarnas hjärnor och arbetskraft förenade till våra avgiftsfria studiemöjligheter har varit en stor resurs för oss. Somliga stannar, de flesta går men de förblir ambassadörer för vårt land och vårt universitetssystem. Det här räcker. Det stör mig inte alls om man kan göra i några sällfall den goda finländska utbildningen till en framgångsrik exportprodukt, men jag tror inte att det är realistiskt i bredare sammanhang, vilken idé någon konsult har sålt till både den nuvarande regeringen och dess två företrädare. Huvudsyftet för Finlands högskolesystem är dels att erbjuda åt medborgarna den utbildning som de behöver och omvänt, att erbjuda näringslivet och övriga samhället den utbildade arbetskraft som de behöver. Om vi kan hjälpa övriga världen för idealistiska skäl eller tjäna pengar för universiteten med delar av verksamheten så är båda bra men varkendera aktiviteten varken kan eller bör bli huvudsaken.

Jag skall slutligen återvända till vår roll som en akademi. Vad skall en akademi göra?

- Det första nyckelordet är ”uppmuntran”. Vi försöker uppmuntra yngre, äldre och ’civila’ arbetare i vår Herres vingård att göra sitt bästa genom vårt medelskap och våra pris. Med ’civila’ syftar jag här till mottagarna av våra två lärarpris. Toivotan molemmat opettajapalkinnon saajat lämpimästi tervetulleiksi tilaisuuteemme.

- För det andra har vi vissa begränsade möjligheter att pekuniärt understöda vetenskaplig forskning, tack vare framsynta, osjälviska och ekonomiskt kompetenta donatorer.

- För det tredje har vi vår publikationsverksamhet som inom vissa, närmast nationella, områden har en funktion. Det finns övriga områden liksom fysik och kemi där jag tror att Europa är den minsta enheten som kan bära en publikation med några framtidsutsikter. Inte ens Norden räcker till. Åtgärderna har redan vidtagits och bär frukt.

- Sedan har vi de internationella kontakterna mellan akademierna vilka i alla fall bör skötas och i bästa fall ger konkreta resultat.

- Många av våra utländska motparter fungerar som rådgivande organ till sina regeringar, bl. a. i Frankrike Stor-Britannien och USA. Hos oss har Suomalainen Tiedeakatemia nyligen tagit initiativ i ett par konkreta fall. Vi får se hur experimentet utfaller.

- Om vi återgår till historien så läste jag Fredrik Elfvings 100-årshistoria av

Societeten 1938 då jag fick den av ständige sekreterare Gösta Mickwitz – må han vila i fred. Det mest anmärkningsvärda jag fann, var användningen av utländska medlemmar som instrument i Finlands autonomikamp sedan slutet på 1800-talet. Från Wöhler till Nernst inom kemi, från Hermite till Weierstrass, Poincaré, Tschebyscheff och Hilbert inom matematik, från Lord Kelvin till Arrhenius, Bragg och Kapteyn inom fysik och astronomi, var stora delar av hela den europeiska vetenskapliga eliten våra utländska eller hedersledamöter.

– Sist men inte minst vill jag nämna den ömsesidiga vetenskapliga inspirationen över alla disciplingränser. Den njuter vi alla av.

Med dessa ord vill jag hälsa alla deltagare välkomna till kvällens fest. Jag hoppas att ni trivs.